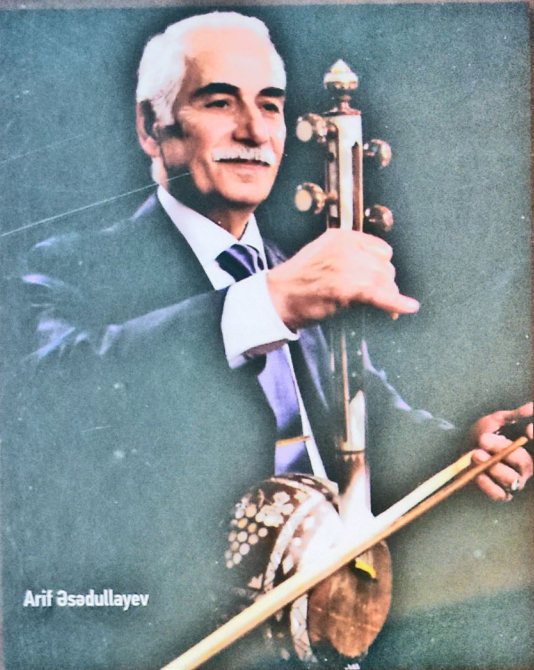

Kamançanın sehrli səsi

Arif Əsədullayev

Azərbaycan Respublikasının hər bir incəsənət xadiminin yubileyinin qeyd olunması təkcə onun bioloji yaşının təsdiqi deyil, eyni zamanda, keçdiyi enişli-yoxuşlu yoluna yenidən nəzər salaraq ən gözəl səhifələrini vərəqləyib insanlara çatdırmaq və bəzi önəmli faktları bir daha xatırlatmaqdan da ibarətdir. İllah ki, sənətkarın yaşadığı illər şərəfli sənət nailiyyətləri ilə dolu olanda... Haqqında söhbət açdığımız əməkdar incəsənət xadimi, sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru, professor, tanınmış kamança ifaçısı Arif Əsədullayev məhz belə sənətkarlardandır. Bu il yanvarın 17-də onun 70 yaşı tamam oldu ki, yubilyarın həm şəxsiyyəti, həm keçdiyi həyat və yaradıcılıq yolu hər birimiz üçün nümunə və örnək olacaq qədər mükəmməldir. Böyük zəhmət bahasına qazandığı uğurlar Arif müəllimin xarakterinə qətiyyətlə təsir göstərməyib və çox təvazökar, təmkinli, alicənab insan kimi tanınır. Ancaq onunla söhbətdən məlum olur ki, hər istifadə etdiyi kəlmələrin arxasında musiqi mədəniyyətimizdə baş vermiş maraqlı hadisələrin tarixçəsi, zəngin nəzəri biliklər, fundamental savad, geniş dünyagörüşü və təbii ki, ifaçılıq sirlərini mükəmməl bilməsi dayanır. Bütün bunlar ustad sənətkarımız Arif Əsədullayevə xas xüsusiyyətlərdir.

“Qeyd etmək lazımdır ki, hələ qədimdən kamança alətində mükəmməl ifaları ilə tanınan korifeylərimiz olub. Kamança milli alətlərimizdən ibarət ənənəvi üçlüyə hələ XIX əsrin əvvəllərindən daxil idi və keçmişimizin ən görkəmli xanəndələri Əbdülbaği Zülalov (Bülbülcan), Cabbar Qaryağdı, Keçəçi oğlu Məhəmməd, Seyid Şuşinski və digərlərinin möhtəşəm ifalarını tarla bərabər müşayiət edib. Yaylı alət olduğuna görə onun dolğun səs tembrini insan qəlbinə birbaşa yol tapır və öz oxunaqlığı ilə digər alətlərdən fərqlənir. Zamanında Qafqazın bəzi xalqlarının nümayəndələri də bu alətdən istifadə ilə müğənniləri müşayiət ediblər, ancaq onların çalğısı milli musiqiçilərimizin ifasına çata bilməyib.

Kamançanın solo aləti kimi təsdiqlənməsində məşhur kamança ustası, Azərbaycanın Xalq artisti Habil Əliyevin rolu əvəzsizdir. O, bənərsiz ifası ilə kamança ifaçılığına yeni nəfəs gətirdi və virtuos çalğısı zamanı vurduğu xallar, texniki priyomlar kamançanı solo aləti kimi bir daha tanıtdırdı. Habil Əliyev məktəbinin davamçıları bu gün də tanınır və sevilirlər. Bu, belə də olmalıdır. Ancaq təəssüflə etiraf etməliyik ki, son zamanlar “sənətkar”, “ustad” kimi dərinmənalı sözlər onların çəkisini dərk etməyənlər tərəfindən çox ucuzlaşdırılıb. Yeri gəlmişkən, peşakar musiqişünas olaraq bir daha xatırlatmaq istədim ki, həmin anamların arxasında mütləq zəngin praktiki təcrübə, yüksək peşəkarlıq məktəbi, elmi və nəzəri əsaslara söykənən mükəmməl savad dayanmalıdır. Bütün bunlar yubileyinə hazırladığımız, illərini kamança sənətinin təbliğinə və tədrisinə həsr etmiş Arif müəllimin şəxsiyyətində cəmləşmişdir.

Arif Murtuza oğlu Əsədullayev 1949-cu il yanvarın 17-də Bakının dəniz sahilində yerləşən çox sakit Buzovna kəndində ziyalı ailəsində dünyaya göz açıb. Ailənin başçısı Murtuza müəllim sözün həqiqi mənasında müəllim idi. O, zamanında Zaqafqaziyanın ən böyük tədris ocaqlarından sayılan və xalqımıza Üzeyir Hacıbəyli, Müslüm Maqomayev, Nəriman Nərimanov, Sidiqi Ruhulla, Əlimardan bəy Topçubaşov, Həbib bəy Mahmudbəyov kimi ziyalları bəxş edən Qorı seminariyasının yetirməsi olub. İncəsənətə sıx bağlı Murtuza müəllimin bəzi övladlarında da musiqi istedadı özünü çox erkən büruzə vermişdi. Həmin kənddə doğulanlar arasında görkəmli elm xadimləri, bəstəkar və ifaçılara çox rast gəlinir. Bakı mühitində yaşayan insanlara xas şifahi ənənəli Azərbaycan professional musiqisinə xüsusi maraq və sevgi Əsədullayevlər ailəsində də təbii mövcud idi. Buna görə də ailə üzvlərinin peşakar musiqi ilə məşğulluqları anlaşılındır. Xüsusən Arifin musiqiçi kimi formalaşmasında dayısının

– tanınmış xanəndə və pedaqoq Nəriman Əliyevin böyük təsiri vardı. Arif xanəndə olmasa da, gözəl kamança ifaçısı kimi yetişdi.

Musiqi məktəbinin kamança sinfini bitirib xüsusi istedadına görə fərqlənərək, 1963-cü ildən M.Maqomayev adına Azərbaycan Dövlət Filarmoniyasında çalışır. Tez bir zamanda görkəmli musiqi xadimlərimizin diqqətini cəlb edir və 1969-cu ildən başlayaraq əməkdar artist, tanınmış tarzən Əhsən Dadaşovun rəhbərlik etdiyi xalq çalğı alətləri ansamblında solist kimi fəaliyyət göstərir. Peşəkarlığını artırmaqdan ötrü hələ 1967-ci ildən pedaqoji fəaliyyət göstərdiyi A.Zeynallı adına Bakı Orta İxtisas Musiqi Məktəbinin xalq çalğı alətləri şöbəsinin kamança sinfinə daxil olur və təhsilini Fərqlənmə diplomu ilə bitirir. 1975-ci ildə isə Ü.Hacıbəyov adına Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasının (indiki BMA) kamança sinfini müvəffəqiyyətlə başa vurur.

Bundan sonra istedadlı musiqiçinin ifaçılıq karyerası daha da genişlənir və o, Azərbaycan xalq musiqisinin təbliğatçısı və layiqli tərənnümçüsünə çevrilir. Arif müəllim dünyanın 20-dən artıq ölkəsində – Amerika, Fransa, İngiltərə, Avstriya, Almaniya, Kuba, Misir və digərlərində həm solist, həm də müşayiətçi kimi qastrolarda olur. Həmin səfərlər zamanı o, nəinki xalq musiqimizi, eyni zamanda, dünya musiqi nümunələrinin kamança üçün işləmələrini də məharətlə ifa etmişdir.

Bundan başqa, “Muğam-68” respublika müsabiqəsinə müşayiətçi kimi dəvət alıb, 1983-cü ildə Fransada, 1984-cü ildə Avstriyada keçirilən beynəlxalq folklor festivallarının, 1985-ci ildə isə Moskvada təşkil edilən tələbə və gənclərin XII ümumdünya festivalının iştirakçısı və diplomantı olub. Onun ifasında Şur, Şüştər, Rahab, Humayun, Çahargah, Bayatı-Şiraz və bir çox muğamlar Azərbaycan Dövlət Teleradio Qapalı Səhmdar cəmiyyətinin səsəyazma fondunda saxlanılır.

A.Əsədullayev zəngin müşayiətçilik təcrübəsinə malik sənətkərdir. Azərbaycan musiqi mədəniyyətində, bəlkə də, elə müğənni və xanəndə yoxdur ki, onlarla çalışmasın. Bu sırada Azərbaycanın xalq artistləri Ə.Sadiqov, Ə.Əliyev, R.Muradova, Ş.Ələkbərova, S.Qədimoğlu, Z.Xanlarova, Y.Məmmədov, T.İsmayılova, S.İsmayılova və digər məşhur xanəndə və müğənnilərin adını çəkmək olar.

1967-ci ildən ifaçılıqla bərabər, pedaqoji fəaliyyətlə də məşğul olan A.Əsədullayev 1997-ci ilə qədər A.Zeynallı adına Bakı orta ixtisas musiqi məktəbində müəllim və elə həmin ildən bu günədək Ü.Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasında “Xalq musiqisinin tarixi və nəzəriyyəsi” kafedrasında (müəllim, baş müəllim, dosent) professor vəzifəsində çalışır. Təcrübəli pedaqoq bir neçə tədris proqramları və elmi məqalələrin, “Çahargah” dəstgahı adlı tədris video-filminin (1999) müəllifidir. Bundan başqa önəmli elmi-tədqiqat işləri və monoqrafiyaları da var. Böyük muğam bilicisi, əməkdar müəllim, Seyid Şuşinski məktəbinin çox layiqli davamçısı Nəriman Əliyevin anadan olmasına həsr olunmuş “N.Əliyev-70” CD, Azərbaycan instrumental muğamları: “Humayun”, “Bayatı-Şiraz” (2003), “Rast”, “Çahargah” (2005), “Şur”, “Şüştər” və “Zabul-Segah” (2006) dərslər vəsaitləri bu qəbildəndir.

A.Əsədullayev daim öz üzərində işləyən və çalışqanlığı ilə seçilən musiqişünas-almidir. Digər işlərindən 2011-ci ildə “Xarici ölkə bəstəkarlarının kamança ilə fortepiano üçün işlənmiş irihəcmli əsərləri”, yəni həmin ildə professor, Xalq artisti Eldar İsgəndərova

birlikdə “7 klassik Azərbaycan muğamı” (solo violonçel üçün işlənmə) dərslər vəsaiti, “Əhsən Dadaşovun rəngləri” adlı metodik tövsiyə, 2014-cü ildə hüquq elmləri doktoru, professor Namiq Əliyevlə (Azərbaycan Respublikasının Moldova Respublikasındakı səfiri) birlikdə “7 Muğamuri clasice Azeri (prelucrate pentru violoncel solo) editie didactica” adlı kitabı, yəni də 2014-cü ildə “Instrumental muğamlar və onların ifaçılıq məziyyətləri” adlı monoqrafiyaları misal göstərilə bilər.

Həmçinin 2009-cu ildə “Instrumental muğamlar” adlı not kitabı işıq üzünə görüb və burada müəllif tərəfindən nota salınmış Azərbaycanın əsas muğamları verilib. Həmin kitabın təqdimat mərasimi 9 iyul 2010-cu ildə II Beynəlxalq Muğam Festivalı çərçivəsində Bəstəkarlar İttifaqının Ü.Hacıbəyli adına konsert salonunda baş tutub. Tədbirdə Bəstəkarlar İttifaqının sədri, professor Firqəziz Əlizadə demişdir: “Arif Əsədullayev bütün ömrünü kamança sənətini öyrənməyə həsr edən, onun təbliğində böyük işlər görən bir sənətkərdir”. Tamamilə doğrudur, çünki məşhur ifaçı 50 ildən artıq fəaliyyəti ilə bunu sübut elədi.

Azərbaycanın I vitse-prezidenti, Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban xanım Əliyevanın rəhbərliyi və şəxsi dəstəyi ilə 2009-cu ildə hazırlanmış “Azərbaycan muğamı” interaktiv audiovizual sisteminin muğam notları bölməsində Azərbaycanın 7 əsas muğamının notları təqdim olunub. Sevincirici haldır ki, muğamlarımız Arif müəllim tərəfindən nota salınmış və dünyanın hər yerində yaşamasından asılı olmayaraq, bu qədim musiqini notlar vasitəsilə öyrənmək istəyən hər bir insan üçün əyani vəsaitdir.

Xüsusi vurğulamaq lazımdır ki, A.Əsədullayev Azərbaycan instrumental muğamlarını nota salan ilk ustad kamaça ifaçısı və peşakar muğam bilicisidir. Öz praktiki təcrübəsini elmi əsaslarla təsdiqləmək üçün 2007-ci il mart ayının 16-da professor Ramiz Zöhrabovun rəhbərliyi ilə "Instrumental muğamlar və onların ifaçılıq məziyyətləri" adlı dissertasiya işini müvəffəqiyyətlə müdafiə etmiş, 17.00.02 - "Musiqi sənəti" ixtisası üzrə sənətsüinaslıq namizədi (fəlsəfə doktoru) alimlik dərəcəsi almışdır.

A.M.Əsədullayev ifaçılıq, pedaqoji və musiqi elmi sahəsindəki xidmətlərinə görə 2011-ci ildə "Əməkdar incəsənət xadimi" fəxri adı ilə təltif edilib, Bir qədər sonra isə Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Ali Attestasiya Komissiyasının 12 oktyabr 2012-ci il tarixli qərarı ilə ona "Azərbaycan xalq musiqisinin tarixi və nəzəriyyəsi" kafedrası üzrə professor elmi adı verilib.

Arif müəllimin ictimai fəaliyyəti də geniş və məhsuldardır. Gənc ifaçılarımızın yetişdirilməsi və cəmiyyətdə tanınması işində böyük əməyi var. Bu sözləri təsdiqləmək üçün respublikamızda onun iştirakı və sədrliyi ilə son illərdə keçirilən müxtəlif müsabiqələri nəzərdən keçirmək kifayətdir. Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyinin təşkil etdiyi uşaq musiqi və incəsənət məktəbləri şagirdlərinin xalq çalğı alətləri üzrə I, II, III, IV Respublika Müsabiqələrinin, eyni zamanda, 2016-cı ildə keçirilən Xalq artisti Həbil Əliyev adına I Respublika gənc kamaça ifaçıları müsabiqəsinin münisflər heyətinin üzvü, 2018-ci ildə "Kamaçanın hazırlanması və ifaçılıq sənətinin YUNESKO-nun qeyri-maddi mədəni irs üzrə" representativ siyahısına daxil olunmasına həsr edilmiş Həbil Əliyev adına gənc kamaça ifaçılarının II Respublika Müsabiqəsinin sədri olmuşdur.

Əmək fəaliyyətinə başladığı gündən indiyə qədər Mədəniyyət və Təhsil Nazirlikləri tərəfindən keçirilən onlarla müsabiqə və festivalın müvəffəqiyyət qazanmasında böyük xidmətləri var. Hazırladığı şagird və tələbələr bütün müsabiqələrdə I dərəcəli diplomlara layiq

görülmüşlər. Hər bir təcrübəli müəllim kimi, o da öz tələbələri ilə fəxr edir, çünki aralarında Azərbaycanın aparıcı kamaça ifaçılarından Möhsüm Qurbani, El-nur Əhmədov, Rafael Əliyev, Adil Babayev, Dəyanət Quliyev, Zəhid Rzayev və başqaları var.

A.Əsədullayev bu nailiyyətlərinin nəticəsi olaraq dəfələrlə Mədəniyyət və Təhsil nazirliklərinin Fəxri fərmanları ilə təltif olunmuşdur.

Arif müəllim haqqında yazmaq, ancaq onun gözəl xanımı, həyat yoldaşı, Azərbaycanın Xalq artisti, professor Şəfiqə xanım Eyvazovanı qeyd etməmək mümkün deyil. İllər boyu televiziya ekranları qarşısında əyləşib ilk qadın solo kamaça ifaçısını hamımız seyr etmişik. Şəfiqə xanımın böyük sənəti ilə bərabər, əsl Azərbaycan xanımına yaraşan ağır təbiəti və nurani siması həmişə mənə heyran qoyurdu. Hər bir ifasına məsuliyyətlə yanaşması,

istənilən əsəri məharətlə, xüsusi həvəs və şövqlə dinləyiciyə çatdırması onun möhtəşəm istedadından xəbər verir. Arif müəllimlə söhbət əsnasında bir peşakar musiqiçi nöqtəyi-nəzərdən "Xanımınızın ifasını necə qiymətləndirə bilərsiniz" sualına Arif müəllim gül-gülə belə cavab verdi: "Şəfiqə yorulmaq bilməyən bir sənətkardır. Hətta evdə etdiyi musiqi, konsertdəki ifasının heç bir fərqi yoxdur. O, sənətinin vurğunudur".

Onların sənəti, haqiqətən də, gənclərə örnək olmalıdır. Deyilənlərə görə, adətən sənətkarların istedadı övladlarında "dincələrkə", daha çox nəvələrində özünü büruzə verir. Ancaq Arif Əsədullayev və Şəfiqə Eyvazova kimi sözün əsl mənasında "ulduz" cütlüyün iki qız övladından məhz ailənin böyük qızı Mehri valideynlərinin yolunu davam etdirərək, kamaçanın sehirli səsi altında formalaşdı və musiqiçi kimi püxtələşdi. Hazırda Mehri Əsədullayeva Azərbaycan Milli Konservatoriyasının baş müəllimidir və ifasına görə öndə gedən kamaça ifaçılarından biridir.

Arif müəllim Ü.Hacıbəyli adına BMA-nın "Azərbaycan xalq musiqisinin tarixi və nəzəriyyəsi" kafedrasının məsləhətçi-professoru, eyni zamanda, elmi-tədqiqat laboratoriyasının baş elmi işçisidir. Onunla bir elmi laboratoriyada çalışmaq həm qürurverici, həm də şərəflidir. O, həmişə icaslarda öz prinsiplərini ortaya qoyur, verdiyi dəyərli məsləhət və tövsiyələrini işçilərdən əsirgəmir. Nəticə etibarilə belə sənətkar-alimlərin elmi-tədqiqat laboratoriyalarında fəaliyyət göstərmələri işimizin sanbalını daha da artırır.

Sonda yubilyarımız Arif müəllim Əsədullayevə bir məşhur kəlamı xatırlatmaq istərdim: "Kim ki 100 il yaşamasına, günah onun özündədir!"

Sizə möhkəm cansağlığı, yeni yaradıcılıq nailiyyətləri və gələcək elmi-pedaqoji fəaliyyətinizdə böyük uğurlar arzulayıraq, hörmətli Arif müəllim!!! ♦

Nuridə İsmayilzadə

Ü.Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyası elmi laboratoriyasının müdiri, sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru, dosent